

Bunama Hastalığı Riskini Azaltmak İçin

Bunama (Demans) Alzheimer (Alzaymır) hastalığı da dahil olmak üzere, beyni etkileyen bir dizi hastalığı tarif etmek için kullanılan bir terimdir. Genel olarak bunamanın nedenleri bilinmemektedir, bilim adamları çeşitli faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığı ihtimaline inanmaktadırlar.

Doğrudan bunamaya neden olmasalar da, bunamanın ortaya çıkması riskini artıran bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin bazılarını değiştirmemiz mümkün olmakla beraber, bazılarında ise mümkün değildir.

Değiştirmemizin mümkün olmadığı bunama risk faktörleri:

◆ Yaşlanma

Bunamanın ortaya çıkma riski yaş ilerledikçe artış gösterir ve vakaların çoğu yaşlı bireylerde görülmektedir. 65 yaşından itibaren, bunama riski, her 5 yılda iki kat daha artar.

◆ Aile geçmişinde bunamaya rastlanması

Aile geçmişinde bunamaya rastlanması, azda olsa bunamanın ortaya çıkma riskinde bir artışa neden olmaktadır. Ancak, bunun sizde bunamanın kesin görüleceği anlamına gelmediğini bilmeniz önemlidir.

Değiştirmemizin mümkün olduğu bunama risk faktörleri:

- ◆ Zihinsel aktivite yetersizliği
- ◆ Doymuş yağ oranı yüksek gıdalar
- ◆ Fiziksel hareketsizlik
- ◆ Yüksek tansiyon
- ◆ Yüksek kolesterol
- ◆ 2. Tip Şeker Hastalığı
- ◆ Şişmanlık
- ◆ Sigara içmek
- ◆ Aşırı alkol tüketimi
- ◆ Toplumdan soyutlanma
- ◆ Baş yaralanmaları (travmaları)

Bunama riskini nasıl azaltabilirim?

Araştırmalar, çeşitli yaşam tarzı ve sağlık faktörlerinin bunama başlangıcı riskini azaltacağını ya da başlamasını geciktireceğini göstermiştir. Her ne kadar bu faktörler bunamaya karşı kesin bir garanti vermese de, diğer birçok sağlık ve sıhhat faydaları sağlamaktadırlar.

Beyin sağlığınızı korumanız ve bunama riskini azaltmanız için:

Beyninizi aktif tutunuz

Hoşunuza giden çeşitli zihin çalıştırıcı aktiviteler ile beyninizi çalıştırınız. Örneđin, kitap okumak, bulmaca çözmek, sudoku ve yapboz bulmacaları çözmek, tavla ve iskambil oyunları oynamak, bir eğitim kursuna kaydolmak veya örgü örmek gibi aktiviteler yararlı olmaktadır.

Sağlıklı besleniniz

Tereyağı, bol yağda kızartılan yiyecekler, işlenmiş şarküteri etleri, hamur işi tatlılar, kekler ve bisküviler gibi doymuş yağ oranı yüksek gıdaları fazla oranda tüketmeyiniz. Bolca, sebze, meyve, tahıl ve yağ oranı az olan süt ürünleri gibi gıdaları tüketiniz. Et yiyeceğiniz zaman, yağsız etleri tercih ediniz ve pişirirken tekli doymamış (monounsaturated) veya çoklu doymamış (polyunsaturated) yağları kullanınız. Örneđin; kanola yağı (canola), zeytinyağı (olive), ayçiçek yağı (sunflower), ve soya fasulyesi (soybean) gibi.

Fiziki olarak aktif olunuz

Fiziki aktivite, kan dolaşımına ve beyne oksijenin sağlanması yardımcı olması açısından faydalıdır. Fiziki aktiviteler, aynı zamanda beyin hücrelerinin çoğalmasını ve daha uzun süre yaşamasını sağlar. Ulusal Fiziki Aktivite Rehberini (National Physical Activity Guidelines) takip ediniz ve her gün en az 30 dakikalık fiziki bir aktiviteye katılınız. Yürüme, yüzme, dans etme, taiçi (tai chi) veya egzersiz grupları gibi hoşunuza gidecek aktiviteleri seçiniz.

Tansiyonunuzu, kolesterolünüzü, kan şekerinizi ve kilonuzu kontrol altında tutunuz

Araştırmalar, özellikle orta yaşlarda yüksek tansiyonu, yüksek kolesterolü, şekeri olan veya aşırı şişman (obez) olan bireylerde hayatlarının sonraki dönemlerinde bunama hastalığı ortaya çıkması riskinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Düzenli sağlık kontrolleri (check-up) için doktorunuzu görünüz ve tavsiyelerine uyunuz.

Sosyal Aktivitelere İştirak Ediniz

Sosyal aktivitelere katılmanız sağlığınız için çok yararlıdır. Arkadaşlarınız ve ailenizle bir araya geliniz veya hoşunuza giden aktivelere katılınız. Sosyal bir gruba katılmayı, konserlere veya tiyatroya gitmeyi deneyiniz.

Sigara içmeyiniz

Bazı araştırmalar, bunama ortaya çıkma riskinin sigara içen bireylerde içmeyenlere göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Eğer sigara içiyorsanız, tavsiye almak için 131 848 numaralı telefondan sigara bırakmaya yardım hattı Quitline'ı arayınız veya www.quitnow.info.au internet sitesini ziyaret ediniz.

Ölçülü miktarda alkol tüketiniz

Aşırı miktarlarda alkol tüketimi, bunama riskini arttırmaktadır. Buna, alkolden kaynaklanan bunamada dahildir. Az ve ölçülü miktarda alkol tüketimi ise bunama riskini azaltabilir. Bununla beraber, eğer hiç alkol almıyorsanız, sizin alkole başlamanızı gerektiren hiçbir delil bulunmamaktadır. Ulusal alkol rehberi, her gün iki standart içkiden fazlasını almamanızı önerir.

Başınızı darbelerden koruyunuz

Şiddetli baş travması geçirmiş kişilerde, özellikle uzun bir süre şuur kaybı olduğu durumlarda, bunama görölme riski artmaktadır. Bu yüzden başınızı korumanız için, motosiklete veya bisiklete binerken kaskınızı, araçta seyir halindeyken emniyet kemerinizi takmalısınız ve yaya olarak yürürken dikkatli olunuz. Ev içinde, küçük cisimler, kilim, ev aletleri ve kablo gibi ortalık yerde duran bir eşya veya cisime takılıp düşmeye karşı tedbirli olunuz.

Bunama (demans) ve bunama riskini azaltmayla ilgili daha fazla bilgi için, Alzheimer's Australia's Mind your Mind internet sitesi mindyourmind.org.au sitesini ziyaret ediniz. Veya **1800 100 500**' den (yalnızca İngilizce) Ulusal Bunama (Demans) Yardım Hattını (National Dementia Helpline) arayınız. Dil konusunda yardım için lütfen **131 450**' den telefon tercümanlığı servisini arayınız ve sizi Ulusal Bunama (Demans) Yardım Hattına (National Dementia Helpline) bağlamalarını isteyiniz.

Dementia risk reduction

Dementia is a term used to describe a number of diseases that affect the brain, including Alzheimer's disease. What causes dementia is mostly unknown, but scientists believe that it is likely that a combination of factors are involved.

There are several factors that, while not directly causing dementia, are associated with an increased risk of developing dementia. Some of these factors we can change, and some we can't.

The risk factors for dementia that we can't change are:

- ◆ Getting older

The risk of developing dementia increases with age and most cases occur in older people. From the age of 65, the risk of having dementia doubles every 5 years.

- ◆ Having a family history of dementia

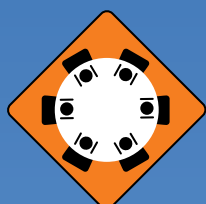
Having a family history of dementia is associated with a slightly increased risk of developing dementia. It is important to know that this doesn't mean you will develop dementia.

The risk factors for dementia that we may be able to change are:

- ◆ Lack of mental stimulation
- ◆ High saturated fat diet
- ◆ Physical inactivity
- ◆ High blood pressure
- ◆ High cholesterol
- ◆ Type 2 diabetes
- ◆ Obesity
- ◆ Smoking
- ◆ Excessive alcohol intake
- ◆ Social isolation
- ◆ Head injury

How can I reduce my risk?

Research has shown that a range of lifestyle and health factors may reduce the risk or delay the onset of dementia. While these are not a guarantee against dementia, they will provide many other health and wellbeing benefits.

To help look after your brain health and reduce your risk of dementia:

Keep your brain active

Challenge the brain with a variety of mentally stimulating activities that you enjoy. For example, read a book, do crossword, sudoku and jigsaw puzzles, play cards, enrol in a course, or do knitting, weaving or woodwork.

Eat healthily

Avoid a high intake of foods that are high in saturated fats such as butter, deep fried food, processed deli meats, pastries, cakes and biscuits. Choose a variety of foods that include plenty of vegetables, fruit and wholegrains and reduced fat dairy products. If you eat meat, choose lean cuts and cook with monounsaturated or polyunsaturated oils such as canola, olive, sunflower, and soybean.

Be physically active

The benefit of physical activity is that it helps with blood flow and oxygen supply to the brain. It also promotes brain cell growth and survival. Follow the *National Physical Activity Guidelines* and participate in at least 30 minutes of physical activity each day. Choose activities that you enjoy such as walking, swimming, dancing, tai chi or join an exercise group.

Manage your blood pressure, cholesterol, blood sugar and body weight

Research shows that people who have high blood pressure, high cholesterol, diabetes or are obese, particularly around middle age, have a greater risk of developing dementia in later life. Visit your doctor to have regular check-ups and follow their advice.

Participate in social activities

Participating in social activities is great for overall health. Catch up with friends and family, and get involved in activities you enjoy. Try joining a social group, or going to concerts or the theatre.

Don't smoke

A number of studies have shown that people who smoke have a greater chance of developing dementia than people who do not. If you do smoke, seek advice from Quitline on 131 848 or visit www.quitnow.info.au

If you drink alcohol, drink in moderation

Drinking large quantities of alcohol increases the risk of developing dementia, including alcohol-related dementia. Interestingly, drinking small to moderate amounts of alcohol may reduce dementia risk – however, if you currently don't drink alcohol, there is no evidence to suggest you should start. The national alcohol guidelines recommend no more than two standard drinks per day.

Protect your head from injury

People who have experienced a severe head injury, particularly with a loss of consciousness for an extended period, are at greater risk of developing dementia. So protect your head by wearing a helmet when riding a motorbike or bicycle, wear a seatbelt when traveling in a vehicle, and take care as a pedestrian. Be mindful of the risks of falling at home from loose objects, rugs, tools and cords.

For more information about dementia and dementia risk reduction, visit Alzheimer's Australia's Mind your Mind website mindyourmind.org.au. Alternatively, please call the National Dementia Helpline on **1800 100 500** (English only). For assistance in Turkish, please phone the Telephone Interpreter Service on **131 450** to connect you to the National Dementia Helpline.

